

TÜRKİYE'DEN MEKTUP VAR: "CANDAN VE CİĞERDEN PEK KIYMETLİ KIZIM"

A Letter From Turkey: "My Precious Daughter"

Zafer GÖLEN*

Özet: II. Dünya Savaşı'ndan büyük bir yıkımla çıkan Almanya savaşın hemen ertesinde büyük bir kalkınma hamlesi başlatmıştır. Teknik becerisi olsa da insan gücü maalesef başlatılan büyük kalkınma hamlesini karşılamaya yetmedi. Bunun sonucunda insan açığı, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya gibi nispeten geri kalmış ülkelerden karşılandı. Bu bapta Samsun Bafra Tekkesarmaşık Köyü'nden Selime Afet Yılmaz da 1966 yılında Almanya'ya işçi olarak gitti. Selime Afet'i birçok işçiden ayıran özellik, onun gittiği gördüğü yerleri kısa kısa not almış olması, o döneme ait objeleri titizlikle saklamasıdır. Bu yüzden onun yolculuğunu, gittiği şehirleri ve kirada kaldığı evleri tespit edebiliyoruz. Dahası babasının ona yazdığı mektupları da atmayıp saklayan Yılmaz bugün tarihçiler için paha biçilmez bir koleksiyon bırakmıştır. Bu makalede babasından gelen 41 mektup eşliğinde o günkü Türkiye'nin bir portresi çıkarılacak, o gün çocuğu Almanya'da olan bir babanın duygularına tercüman olunacaktır. Dahası köyünden koparılan bir genç kız, Almanya'daki ilk yılında ne yaptığı, hangi duygular içinde bulunduğu, mektuplar doğrultusunda aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Almanya'ya işçi göçü, işçi, Türkiye, Selime Afet Yılmaz

Abstract: Germany who lost the World-War II, initiated a development process right after the World-War II. Even they had technical elements, their manpower was not sufficient to meet this huge development process. In order to fill this manpower gap; Turkey, Greece, Yugoslavia who were undeveloped countries was used. In this regard Selime Afet Yılmaz who was born in 1966 in the village of Tekke Sarmaşık in Bafra, Samsun, went to Germany as a worker. The distinctive feature of her was that she noted down the places she saw and kept the objects belong to that period. Therefore we can determine her travel, the cities that she went and the houses which were rented by her. Moreover she kept her father's letters and today, for historian these letters turn out to be priceless collection. In this paper, in the light of these 41 letters, it will be given the general view of those days' Turkey and articulate a father's feelings whose child was in Germany as a worker. Moreover, using these letters, a young lady's feelings who has to leave her village and what does she do in German in her first years is tried to be enlightened.

Keywords: Germany, labor migration to Germany, labor, Turkey, Selime Afet Yılmaz

Giriş

Türklerin Almanlarla ilişkileri tarihin en eski devirlerine kadar uzanır. Attila döneminde Cermen kavimleri ile başlayan bu ilişki kesintiye uğramış gibi görünse de şu veya bu şekilde günümüze kadar devam etmiştir. Çatışmayla başlayan ilişkiler XIX. yüzyılın sonunda müttefikliğe dönüşmüştür. Türk-Alman müttefikliği ile birlikte önce yüzlerce öğrenci, ardından da işçi Almanya'ya gitmiş, o kasvetli topraklarda zor da olsa tutunmaya çalışmıştır. Bu yeni bir olgu idi. Türklere Şark Meselesi penceresinden bakan ve tarih boyunca bunun edebiyatını yapan Almanlarla Türkler artık yan yana yaşıyorlardı. Fakat iki dünya savaşı, ortak bir toplumsal hafıza oluşmasını engelledi. Geriye sadece bireysel anılar kaldı.

* (Prof. Dr.), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Burdur/Türkiye, e-mail: zgolen@mehmetakif.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0003-3162-6076

II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya tabiri caizse yerle bir edildi. Bazı şehirlerde ayakta tek bir bina dahi kalmadı. Almanlar kendi güçleriyle ülkelerini ayağa kaldıramayınca, çevrelerindeki iş gücü piyasasına yöneldiler. Önce İspanya ve Yunanistanlı işçiler vasıtasıyla iş gücü açığı, daha doğrusu erkek emek gücü karşılanmaya çalışıldı. Fakat bu iki ülke Almanya'nın iş gücü açığını karşılayamadı. Bunun üzerine Almanya eski müttefiki Türkiye'ye yöneldi ve Türkiye ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasında 30 Ekim 1961'de "Türkiye-Almanya İş Gücü Antlaşması" imzalandı. Bu 12 maddelik basit antlaşma ile milyonlarca insanın kaderi değişti. Anlaşmaya göre iş başvurularını Türkiye İşçi Bulma Kurumu alacak, daha sonra bu talepler anlaşmanın 2. maddesi gereği Türkiye'de açılacak Alman İrtibat Bürosu'na iletilecekti. Sabıkalılar ve yurt dışına çıkışında mahsur bulunanlar iş başvurusunda bulunamayacaktı. Alman İrtibat Bürosu anlaşmanın 5. maddesi uyarınca uygun bulunduğu işçi adaylarını sıhhi bir kontrolden geçirecek, sağlıklı bulunanlarla Türkçe ve Almanca hazırlanmış bir mukavele imzalanacak, gerekli evraklar hazırlandıktan sonra Almanya'ya gönderileceklerdi. İşçilerle yapılan anlaşma sadece bir yıllıktı. Yani götürülen işçilerin bir yıl sonra geri gönderilmeleri düşünülüyordu. Ancak yine anlaşmanın 9. maddesi gereği işçi istediği, işveren de talep ettiği takdirde çalışma süresi en fazla iki yıl daha uzatılabilecekti. Yani Almanların planına göre, Türkler ülkeye gelecek en fazla üç yıl çalışıp ülkelerine dönecekti. Bu nedenle ilk yıllarda Türk işçilerin statüsü işçi bile değildi. Türklerden "Misafir İşçi" olarak bahsediliyordu. Hiç kimse, ne gidenler ne de çağırınlar Türklerin Almanya'da kalıcı olacağını düşünmüyordu. Türkler memleketlerinde bir iş kuracak, evlenecek veya toprak alacak kadar para biriktirip geri döneceklerdi. Almanlar da savaş sonrası dinamik bir nesil yetişene kadar geçici çözümlerle kalkınmayı sağlayacak, işçileri ise kendilerine yük olmadan geri göndereceklerdi. Bu yüzden Türklerin çoğu tarafından kısaca "haym" denen, "Arbeiterheim" yani "İşçievleri"ne yerleştirildiler veya yerleştiler. Almanya'ya gidip de haymlarda kalmayan birinci nesilden kimse yok gibidir. Çünkü kimse kalıcılıktan yana değildi.¹

Sayıları milyonlarla ifade edilen bu işçilerin orada neler yaşadıkları, hangi şartlarda yaşadıkları, geride kalanların neler düşündükleri üzerine derli toplu bir çalışma aradan geçen elli yıla rağmen hâlâ yapılmamıştır.² Onların tarihini sadece belgeler veya resmî kâğıtlara bağlı kalarak yazmak maalesef onların gerçek yaşantılarını yansıtmaktan oldukça uzak kalacaktır. Bu işçiler için en önemli kaynak hiç şüphesiz bizzat kendileridir. Ancak ilk kuşak işçiler hayatlarını kaybettikçe onların Almanya'daki yaşamları hakkındaki bilgiler de kendileriyle birlikte kaybolup gitmektedir. Yine de bugün ilk kuşak işçilerden çok sayıda insan aramızdadır ve onlarla ilgili araştırma yapmak için çok geç kalınmış değildir.

Araştırmacının tarihi yazmak için işçilerin kendileri dışındaki en önemli kaynağı ise onlardan kalan her türlü yazılı ve görsel materyallerdir. Bu materyaller onların yaşantılarının aydınlatılmasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Fakat tarihçi her zaman istediği yazılı veya görsel materyale ulaşabilmekte midir? Ya da acaba yazıya konu olan kişiler tarihinin istediği materyali üretebilmiş veya üretileni saklamış mıdır? Tarihçi için bu soruların cevabı her zaman sıkıntılıdır. Her şeyden evvel, ilk kuşak işçiler, Almanya'ya, ileride birileri bizim tarihimizi yazsın diye değil, geçim telaşı yüzünden gitmiştir. Günün birinde tarihçilerin onlarla ilgilenecekleri akıllarının ucundan bile geçmemiştir. Yine çoğu ilkokul mezunu dahi değildi. Yazılı materyal üretme veya var olanı saklama geleneği yok denecek kadar azdı. Gerçi bu husus

¹ Yasemin Özbek, "Misafir İşçi'den (Gastarbeiter) Alman Türkler'e (Deutschentürken) Almanya'ya Emek Göçü'nün Tarihi", *Almanya'ya Emek Göçü*, Editörler: Ülkü Sözbir Fındıkçıoğlu- E. Zeynep Güler, Yazılama Yayınevi, İstanbul 2002, s. 13-16.

² Bu konuda yapılmış bazı örnek çalışmalar için bakınız, *Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum*, 21-23 Mayıs 2009, Editör: M. Murat Erdoğan, Orion, Ankara 2009; Bizzat ilk işçiler Almanya'ya ulaştığında Berlin'de büyükelçi olan Oğuz Gökmen'in hatıraları işçilere dair kıymetli bilgiler içermektedir. Oğuz Gökmen, *Diplomasi*, Yamaç Ofset, İstanbul 2006, s. 366-438; Türk işçilerin Almanya'daki zor hayatına dikkat çeken ve yayımlandığında büyük sansasyon yaratan eseri için bakınız, Günter Wallraff, *En Altakiler*, Türkçesi: Osman Okkan, Milliyet Yayınları, 9. Baskı İstanbul 2009; Ticari zekâsı ile Almanya'da en üste tırmanan Öger'in hayatını anlattığı eseri için bakınız, Vural Öger, *Benim Almanyam Benim Türkiyem*, Altın Kitaplar, İstanbul 2003.

günümüzde dahi çok önemli bir sorundur. Zira bugün dahi eğitim seviyesi ne olursa olsun kaç kişi kendi bireysel tarihinin yazılmasına yardımcı olacak belge ve bilgileri düzenli olarak saklamaktadır? Cevabın çok düşük olacağını tahmin ediyoruz. Bu zorluklara rağmen talihin tarihçeye yardım ettiği zamanlarda kimi zaman oldukça zengin koleksiyonlara rastlanabilmekte ve özel hayatın tarihi ortaya çıkarılabilmektedir. Aşağıda makaleye konu olan Selime Afet Yılmaz Almanya'daki ilk yılına dair birçok belgeyi saklamış ve bu sayede aşağıdaki makale ortaya çıkmıştır. Böylece bir nebze de olsa Almanya'ya işçi olarak giden ilk kuşak işçilerin hayatından bir kesit sunulabilmiştir.

A-Kederli Yolculuk

Kendisine mektup yazılan, makalenin kahramanı Selime Afet Yılmaz, 22 Eylül 1939'da Bafra'nın Tekkesarmaşık Köyü'nde dünyaya gelmiş, genç ve bekâr bir kadındır. 1967'de babasının yönlendirmesi Almanya'ya gönderilir. Selime Afet Yılmaz, Samsun'un Bafra ilçesi Tekkesarmaşık Köyü'nde yaşayan Asiye ve Mehmet Yılmaz çiftinin iki çocuğundan büyük olanıdır. Yılmaz ailesinin 10 çocuğu olmuş, fakat sadece son ikisi hayatta kalmıştır. Bu yüzden anne babaları çocukları yaşasın diye her ikisinin de üzerine titremiştir. Hatta o kadar ki Selime Afet ilkokul öğretmenin tüm ısrarına rağmen babası tarafından ebe okuluna dahi gönderilmemiştir. Gerekçe "Ben kızımdan ayrı duramam." imiş. Ailenin hayatta kalan ikinci çocukları Mehmet Ayhan sarışın yakışıklı bir çocukmuş. O da el bebek gül bebek yetiştirilmiş. Babası oğlunun köyde tutunamayacağını, Almanya'ya giderse iyi bir hayatı olacağını düşünüyor. Bu yüzden Selime Afet Almanya'ya gitmeye ikna ediliyor. Çünkü o yıl Almanya sadece kadın işçi alımı yapıyor. Ancak Almanya'dan bir çağrı olursa erkekler Almanya'ya kabul ediliyor. Selime Afet'in görevi erkek kardeşi için bir iş çağrısı yapıp geri dönmek. Yani o da giderken bir yıl sonra dönmeyi hesaplıyor. Kalıcı Mehmet Ayhan olacak. Sonunda İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvuru yapıyor. Selime kabul alıyor ve Almanya hazırlıkları başlıyor. Önce Ankara'ya gidip sağlık kontrolünden geçiyor. Ciddi bir Alman doktor tüm kızları iç çamaşırlarına kadar soyuyor ve vücutları, diş ve tırnakları kontrol ediyor. Bu durumun nispeten muhafazakâr ve dar bir çevrede yetişmiş kadınlarda yarattığı travmayı tahmin etmek güç değil. Çoğu kendine "Biz nereye gidiyoruz?" sorusunu soruyor. Fakat çoğunun kaderi aynı. Aile baskısı yüzünden hiçbiri dönemiyor. Bu yolculuğa sadece birkaç kadın, onlar da evli olanlar, kocalarının baskısından kurtulmak için gönüllü çıkıyor. Diğerlerinin suratları asık.

Resim 1: Soldan sağa ayakta: Selime Afet Yılmaz ve kardeşi Mehmet Ayhan Yılmaz. Oturanlar: Annesi Asiye Yılmaz, Kuzeni Gülseren Bayram (halakızı), Babası Mehmet Yılmaz

Selime Afet 6 Eylül 1966'da Samsun Valiliğinden 1 yıl süreli pasaportunu, 19 Eylül 1966'da ise Yugoslavya ve ardından Bulgaristan transit geçiş vizelerini almıştır. 27 Eylül 1966'da bürokratik engellerin sonuncusu olan, İş ve İşçi Bulma Kurumu Ankara Yurt Dışı Hizmetler Şubesi tarafından çalışma izni onaylanmıştır. İlk oturma izni 6 Eylül 1967'ye kadar Pudenz, Dünsen için geçerli.³ Gidiş biletlerini Alman Hükümeti temin etmiş. Lakin yolculuk İstanbul'dan başlayacağı için 28 Eylül 1966 saat 16.30'da babası ile Bafra'dan İstanbul'a hareket etmişler. Babası ile İstanbul'da bir otelde konaklamışlar. 30 Eylül 1966'da ise "Acı vatan"a yolculuk başlamıştır. Hedef Bremen... Trende herkes düşünceli, kimse gülmüyor, hiçbirinin onları Almanya'da neyin beklediğine dair bir fikirleri yok. Hepsi bol para kazanıp bir an evvel yurda dönme hayalleri ile uzaklara bakıp dalıyor.

Resim 2: Afet'in Pasaportunun ön yüzü ve ilk vize sayfası

Yolculuk boyunca iki kez trenden inmiş. Biri Belgrad'da kısa süreli. Belgrad'a âşık olmuş. "Ne Almanya ne Türkiye'de Belgrad gibi şehir yoktu." diyor. Tito o tarihlerde pırıl pırıl bir şehir kurmuş. Sadece o değil tüm Türkler Belgrad'dan etkileniyor.⁴ Trenden ikinci inişi aktarma sebebiyle Münih'te gerçekleşmiş. Kendinden büyük bavulu ile aktarma esnasında hayli zorlanmış. Zira Selime 1.60 boyunda 48 kg ufak tefek bir kız. Allah'tan Yozgatlı bir genç ona yardımcı olmuş. O zamanlar bekâr Türk gençler gözlerine kestirdikleri kızlara yardım bahanesi ile gelir, tanışır ve ileride yazışmak için karşılıklı adreslerini verirlermiş. Özellikle daha evvel Almanya'ya giden bazı gençler de trende kompartıman kompartıman gezip beğendikleri kızları kendi yanlarında çalışmaya ikna etmeye çalışmışlar. Her toplumsal olay kendi sosyal şartlarını yaratıyor. O tarihlerde Almanya'ya giden belki binlerce gencin bu yolla evlendiğini iddia edersek abartı yapmış olmayız.

O kısa notlar şeklinde tuttuğu günlüğünde ilk yolculuğunu ve Almanya'daki hayatının başlangıcını şu cümlelerle anlatmış: "Ağın 30'u (30 Eylül 1966) Cuma günü İstanbul'dan trenle saat 11.00'de (23.00) hareket ettik. Saat 08.00 (1 Ekim 1966) Yunan hududunu geçtik. 10.30'da tekrar Edirne hududuna girdik. 11.30'da Bulgar hududuna girdik. Gece 8'de (20.00) Sofya'ya geldik. Sofya'da iki saat kaldık. Tekrar hareket ettik. 11'de (23.00) Yugoslav hududuna girdik. Ertesi gün (2 Ekim 1966) 12'de (12.00) Belgrad'a geldik. Orada tren döndü. Bir başka vagon

³ Resim 2.

⁴ Daha sonra bu çok sevdiği şehre eşi ve ikinci çocuğu Zafer henüz bebekken bir kez daha gitmiş. Ailecek Knez Mihailova'nın caddelerini arşınlamışlar. Fakat oğlu hastalanıp ateşi çıkınca, geceyi şehir hastanesinde geçirmek zorunda kalmışlar.

aldi. Yemek yedik. Yugoslavya'dan Avusturya üzerinden Almanya'ya... Pazartesi (3 Ekim 1966) saat 10'da Münih'te indik. Orada kahvaltı yaptık. Biraz dinlendikten sonra 5'te (17.00) Bremen trenine bindik. 11'de (23.00) Bremen'e geldik.⁵ (Bremen'de işveren elinde isim yazılı bir pankartla onları karşılıyor.) Oradan patronun arabasıyla 12'de (24.00) Dünsen'e geldik. 1'de (01.00-4 Ekim 1966 Salı) yattım. 6'da kalktım. 1 mektup yazdım. 10.30'da patron geldi beni fabrikaya götürdü. 11'de işbaşı yaptım. Salı günü idi."

Resim 3: Binlerce Türk'ün ve Selime Afet'in kaderini değiştiren Bremen Tren İstasyonu (1966)

İşte bir kader, kaderler bu kadar basit cümlelerden sonra değişiyor. Babası giderken ona küçük bir Almanca-Türkçe sözlük almış. O giderken küçük not defterine Almanca-Türkçe günlerin adını yazmış. Çünkü aralarında tek kelime Almanca bilen yok. "Ben şanslıydım. Çünkü hiç olmazsa babam bana bir sözlük almıştı." diyor. Ad sorma ve söyleme, "Almanca bilmiyorum." gibi basit cümleleri söylendiği şekliyle küçük not defterine yazmış. Ama bu küçük defterdeki en enteresan kelime "Boyfriend=erkek arkadaş" sözcüğü. Ne çok şey anlatıyor değil mi?

Dünsen, Bremen'in 25 km güneyinde küçük bir köy. Türk işçiler Dünsen'in 5 km dışındaki televizyon fabrikasında çalışmak üzere işe alınmışlar. Fabrikada tüm işçilerin standart bir maaşları oluyor, ancak ürettikleri iş kadar da ek prim alıyorlar. Afet'in haftalık standart maaşı 65 DM, tam prim aldığı anda haftalığı 110 DM'a kadar çıkıyor. Fakat her hâlükârda maaşının çok düşük olduğu anlaşılıyor. Afet, Dünsen Köyü'nde iki katlı bir evin çatı katında üç arkadaşı ile birlikte kalıyor. Köy ile fabrikanın arası 15 dk. mesafede, hepsi fabrikaya yürüyerek gidip geliyorlar.⁶

⁵ Resim 3.

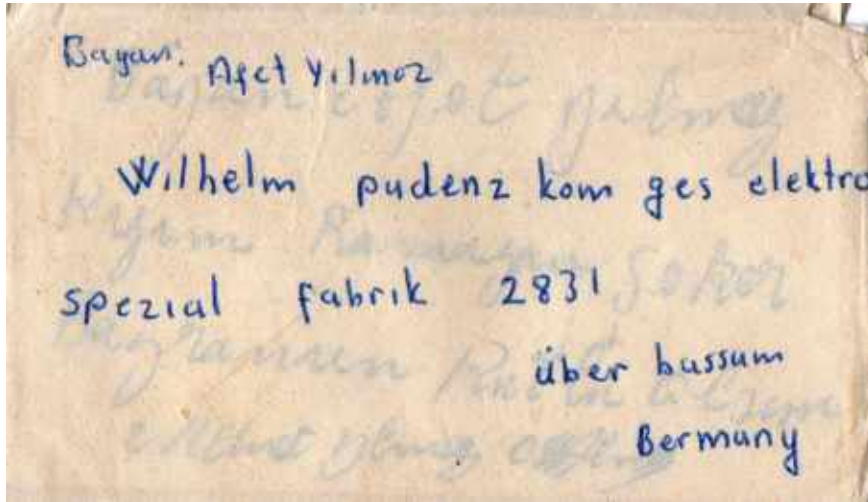
⁶ Resim 4-6.

Resim 4: Selime Afet'in kaldığı evin bulunduğu cadde ve fabrikanın girişi (1967).

Resim 5: Selime Afet'in haftalık ücret fişi.

Resim 6: Selime Afet'in Dünsen'deki adresi

Almanya'dan Türkiye'ye ilk mektup 5 Ekim 1966, ikinci mektup 10 Ekim 1966 Pazartesi günü gönderiliyor. Daha sonra ardı ardına 4 mektup daha postalanıyor. Hasretin göstergesi değil mi? İlk günler sürekli ağlıyor. Akli fikri bir an evvel geri dönmekte. Babasına yalvarıyor, "Ne olur izin ver döneyim." diye. Türkiye'ye dönmesine ilişkin ilk çağrı kardeşi Mehmet Ayhan'dan gelmiş. Mehmet Ayhan 22 Ekim 1966 tarihli mektubunda haftalık 65 DM'ye çalışılmayacağını, bir yolunu bulursa dönebileceğini yazıyor.⁷ Ancak babası onun gibi düşünmediği için orada kalmaya devam ediyor.

⁷ Mektup 3, 22 Ekim 1966 tarihli kardeşi Mehmet Ayhan Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

B-Mektupların Tarihî ve Şekli Özellikleri

Afet ilk mektubunu 5 Ekim 1966'da postaya verirken, babası ilk mektubunu 10 Ekim 1966'da yazıyor. Bu aynı zamanda mektuplaşmanın başladığı tarih. Mektup trafiği 15 Aralık 1967'ye kadar kesintisiz takip edilebiliyor. Son mektubun ardından Türkiye'ye izne gidiyor. Dönüşte Şubat 1968'de evleniyor ve sık mektuplaşmalar dönemi sona eriyor. Bu süre zarfında ona 41 mektup yazılmış. Mektupların 38'i babası Mehmet Yılmaz (1905-20.06.1969), 2'si kardeşi Mehmet Ayhan Yılmaz (1930-27.07.2008) eliyle kaleme alınmış, 1'i ise annesi Asiye Yılmaz (1909-22.12.1985) tarafından okuma yazması olmadığından yeğeni Gülseren Bayram'a yazdırılmış. Mektuplardan biri Afet'in ev arkadaşı Sabiha'ya, diğerleri ona gönderilmiş.

Tüm mektuplardan sadece bir tanesi tarihsiz, diğerlerinde tarih mevcut. Tarihsiz mektubun da 27 Nisan 1967'de Sabiha'ya gönderilen mektupla aynı tarihte yazıldığı, Sabiha'ya yazılan mektubun içeriğinden anlaşılıyor. 1 tane de 1968 Ramazan Bayramı'nı kutlamak için gönderilmiş bayram kartı var. Mektuplara titizlikle tarih atılması, olayların kronolojik takibini kolaylaştırıyor.

Mektuplar genellikle çizgili A4 boyutundaki "mektup kâğıdı" olarak adlandırılan beyaz kâğıda genellikle dolma kalemle yazılmış. Mektuplar oldukça bozuk bir el yazısı ile kaleme alınmış, ancak okunabilir düzeyde. Harf karakteri olarak majüskül harfler kullanılmış olması günümüz okuyucusu için mektupların okunmasını zorlaştırıyor. Hatta kendi kızı dahi okuyamamış. Bu yüzden babası kendi harflerinin gazete harfleri ile hangi harfi karşıladığına dair bir alfabe hazırlayarak birinci mektubun sonuna eklemiştir.

Mektuplara çoğunlukla "Afet Yılmaz, Bayan Afet Yılmaz" hitabı gibi resmî bir başlık atılmış. Sadece bir mektupta "Kızım Afet Yılmaz", birinde "S. Afet Yılmaz", birinde "Sayın Bayan Afet Yılmaz", birinde ise "Sayın Kızım Afet Yılmaz" hitapları yer alıyor. Başlığı "Candan ve ciğerden pek kıymetli kızım selam eder, gözlerinden öperim. Nasılsın? İyi misin? İyi olmanı Cenab-ı Allah'tan dilerim." gibi hem sevgi ifade eden hem de klasik mektup formuna uyan bir cümle takip ediyor. Hemen ardından Afet'in gönderdiği mektubun tarihi ve hangi tarihli mektubuna cevap olduğu açıklanıyor. Bu açıklamayı müteakiben babası kaleme aldığı kaçınıcı mektup olduğunu yazıyor, bu durum mektupların kronolojik takibini kolaylaştırıyor.

Klasik girişi müteakiben genellikle ailenin o tarihteki durumu hakkında bilgi veriliyor. Ancak mektupların en önemli kısmını, Afet'e Almanya'da kalması yönündeki telkinler gibi bazı moral verici ifadeler yer alıyor. Bundan sonra ekonomik talepler ve sonuçta yeniden uzun bir selam faslı başlıyor. Bazı mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla bu selam faslı çok önemli. Zira selam gönderilmesi gereken bir kişiye selam gönderilmemesi büyük saygısızlık kabul ediliyor. Dahası bu bir tavır alma olarak görülüyor. Kimi mektuplarda ise selam kısmından sonra da unutulan bazı hususlar mektubun sonuna ekleniyor. Nihayet mektup sona eriyor.

8: Selime Afet'in Almanya Yılları (Alt orta resim ortadaki kişi Mehmet Ayhan Yılmaz, Nürnberg günleri)

C-Mektupların İçerikleri

1-Ailevi Konular

Ailevi konuların başında sağlık meseleleri, gündelik yaşam, kardeşinin hâl ve hareketleri gelmektedir. Kardeşi Ayhan o tarihlerde bıçkın bir delikanlıdır ve kendisi tam bir kahvehane bağımlısıdır. Kahveye gidip sabahlamakta, akşama kadar da yatmaktadır. Köy gibi kol gücüne ihtiyaç duyulan bir yerde maalesef Ayhan'ın aileye bir katkısı olmamaktadır. Bir parça da kâğıt oyunlarına kendini kaptırmış vaziyettedir. Babası, onun bu halleri karşısında ne yapacağını bilmediğini yazmaktadır.⁹ Ayhan'ın kendi de kâğıt oyunu oynadığını ve kahveye gittiğini ablasına yazdığı bir mektupta itiraf etmektedir. O 1967 yılbaşında kahvede kâğıt oyunlarından 30 lira kazandığını yazar. Ayhan'ın en büyük sıkıntısı soğuktan kahveye gidememektir.¹⁰ Ayhan sık sık yurtdışına gidip orada iş bulma hayalleri kurmaktadır. Babası da Afet'ten sürekli Ayhan'a orada bir iş bulması için baskıda bulunmuştur. Almanya'dan umudu kesen Ayhan bir dönem işçi olarak İsveç'e dahi gitmeyi düşünmüştür.¹¹

⁹ Mektup 9, 5 Aralık 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

¹⁰ Mektup 12, 2 Ocak 1967 tarihli kardeşi Mehmet Ayhan Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

¹¹ Mektup 16, 12 Şubat 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a. Afet'in Düsen'deki fabrikası erkek işçi kabul etmemektedir. Bunun üzerine Afet evlendikten sonra 28 Şubat 1968'de eşinin yanına Nürnberg'e taşınmıştır. Nürnberg'de eşinin fabrikası erkek işçi kabul ettiğinden, kardeşi için istekte bulunmuştur. Bunun üzerine Mehmet Ayhan Nisan 1969'da Nürnberg'e gitmiştir. O, uzun yıllar ünlü dondurma fabrikası Schöller'de çalıştıktan sonra 2008 yılında emekli olmuştur. Emekliliğini müteakiben Türkiye'ye izne gelmiş, 27 Temmuz 2008'de doğduğu köy Tekkesarışık'ta kalp krizi sonucu vefat ederek, köy mezarlığına defnedilmiştir.

Annesi Asiye ise Karadeniz'deki insanların çoğunun mustarip olduğu romatizma hastasıdır ve genel durumu yazları iyi kışları ise problemlidir.¹² Kasım başında baba ve annesinin romatizmaları artmış vaziyettedir. Bu yüzden Afet'ten o tarihlerde Türkiye'de satışı olmayan romatizma ilacı talep edilmiştir.¹³ Kasım başında babasına kalp hastalığı teşhisi konuluyor. Yine bu mektupta babasının şeker hastası da olduğu anlaşılmaktadır. O doktora gidip kan ve idrar tahlili yaptırmış, şeker değerleri 130'dan 90'a inmiştir. Babası şeker değerlerindeki düşüş sebebiyle sevinç içindedir. Kalp için ise doktorun teşhisi "kalp yorgunluğu" olmuştur. Doktor ona, "Sigara az içeceksin, ağır yük kaldırmayacaksın ve çalışmayacaksın." demiştir.¹⁴ Aynı mektupta kuzeni Recep Bayram'ın askerde olduğu ve izne geldiği de anlaşılmaktadır.¹⁵

Kasım başında Afet de doktora gitmiş, ona "sinir" yani asabiyet teşhisi konulmuştur. Hastalığının sebebi Almanya'da olmaktan duyduğu strestir. Afet ilk zamanlarda Alman kültür ve yemeklerine alışamamış, orada olmaktan hicap duymuş, aşağı yukarı her mektubunda Türkiye'ye dönmek için babasına yalvarmış, fakat babası ona istediği izni vermemiş, hiç olmaz ise nisan ayına kadar durması için ona baskıda bulunmuştur. Kızına, "Kızım seni Almanya'ya gönderdikse hudut harici etmedik. Ona merak etme. Seni değil ki 10 bin 100 bin liraya değişmem ama biraz olsun ayarlayalım diye yaptık bu işi. Burada da olsa idin 'ah gitmedim, vah gitmedim' der idik. İşte şimdi gittin, gördün. Merakın kalmadı. Senin her kazandığın kuruşun benim için çok kıymeti var. Anan var, baban var, kardeşin var, vatanın var, 32 milyon Türk vatandaşın var. Adam daha düşünür mü? Türk kızı cesur olur. Soğuk kanlı olur. Korkmaz. Bizim 100 bin liramız olsa ne Türkiye'yi ne Almanya'yı gezebilirdin. Ben de o kadar gezmez idim. Sen kısmetini ta Almanya'da aradın. Sen sıkılma. Kambur felek utansın. Senin kabahatin yok. Bu işte sırf sen değilsin. Senin gibi binlerce var. Sen orada şen ol. Tecrübe yap. Orası sırf Almanya değil. Avrupa. Oraya herkes gidemez. Diyeceksin ki 'gidilmese ne olur?' Hayır öyle değil. İnsanlar dünyaya görmek için geldi." gibi sözlerle Afet'in Almanya'da kalması için telkinde bulunmuştur. Aynı mektubun ilerleyen satırlarında Afet'in Almanya'da hayvanlar boğularak öldürüldüğü için et yemediği anlaşılmaktadır. Afet'in bu tutumu karşısında babası, Demokrat Parti döneminde bu şekilde öldürülmüş hayvan etlerinin ithal edildiğini, insanların o etten alabilmek için sıraya girdiğini söyleyerek kızını et yemeye ikna etmeye çalışmıştır. Ona göre, hayvanın kesim şekli değil, türü ve sağlıklı olması önemlidir.¹⁶

Afet 22 Şubat 1967 Çarşamba günü hastalanıyor. Fakat ne yapacağını bilemediğinden o gün hasta hasta işe gidiyor. Ertesi gün şefine durumu söylüyor. Şefi onu revire yönlendiriyor. Sehtap adlı bir arkadaşının yardımıyla doktora gidip muayene oluyor. Doktor ona 19 günlük bir istirahat yazıyor. İlaçları alıp eve gidiyor. 8 Mart 1967 Çarşamba günü o kadar hasta ki hâlâ yataktan kalkamıyor. Haftalığını dahi postacı elden teslim etmek zorunda kalıyor. İşe ancak 14 Mart 1967'de başlayabiliyor. Babası bu duruma çok üzülür ve eğer çalışmayacak durumda ise ayağa kalkar kalkmaz Türkiye'ye dönmelerini istemiştir.¹⁷ Fakat Afet'e yanlış teşhis koyulmuş olmalıdır. Afet gerçekte apandisit hastası olmuş, muhtemelen apandisit patlamıştır. Apandisit olduğu Mart ayı sonunda anlaşılacak ve derhâl ameliyata alınacaktır. Ameliyat başarılı geçmişse de tedavi çok uzun sürmüştür. Zira ameliyat sonrası tüm nisan ayı boyunca hastanede yatmış, bu süre içinde Türkiye'ye mektup yazamamıştır. Her iki taraf içinde mart, nisan aylarının çok sıkıntılı geçtiği anlaşılmaktadır. Mektuptan başka iletişim vasıtası olmayan baba, kızından mektup alamadıkça deliye dönmüş, tabiri caiz ise yemeden içmeden kesilmiştir. Baba Mehmet o günleri kızına yazarken oldukça duygusal bir dil kullanmıştır. O içinde bulunduğu halet-i

¹² Mektup 3.

¹³ Mektup 6, 7 Kasım 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

¹⁴ Mehmet Yılmaz 20 Haziran 1969'da kalp krizi sonucu Tekkesarmaşık Köyü'nde vefat ederek, köy mezarlığına defnedilmiştir. Hâlihazırda baba, anne ve oğul Tekkesarmaşık Köy Mezarlığı'nda yan yana yatmaktadır.

¹⁵ Mektup 7, 11 Kasım 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

¹⁶ Mektup 8, 24 Kasım 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

¹⁷ Mektup 18, 9 Mart 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

ruhiyeyi şu cümlelerle dile getirmiştir: "Bugün Çarşamba 3/5/967 günü ancak mektubunu aldım. Dünyalar bizim oldu. Biz de yeniden dünyaya gelmiş gibi olduk. Allah'a çok şükür. Kızım 4. Ayın 2'sinde bir mektubunu aldım. Derhal 7'sinde mektup yazdım. 4 gün bekledim. 5 gün bekledim, yok. Derhal bir mektup daha yazdım. Yine yok mektup. Ayhan yazdı mektup, yine yok. Bu sefer aldı bizi korku. Vur patlasın ağlamak. Ağla anam ağla. Resmine bak ağla. Bahçeye git ağla. Tütün dikimine git ağla. Kavağın yanına git ağla. Çiçeklerin açtı. Oraya git ağla. Senin hasretinle yandık, tutuştuk. Bu hal tam 20 gün devam etti. Kızım 4. Ayın 22'sinden bu yana tıraş olmadım. Saç sakal birbirine karıştı. 5 gün evden çıkmadım. Kadın erkek geldiler. Bana 'yapma böyle' dediler ama ben hiç dinlemedim. Kimisi diyor, 'Belki sana yazmadan geliyor' diyor. Kimisi, 'geç yazar' diyor. Ben 'hayır' diyorum. 'Benim kızıma ne oldu ise 2'si ile 10'u arasında oldu' diyorum. Başka bir şey demiyorum. 'Benim kızımın eli kalem tutar, dili döner ise benim mektubumu cevapsız bırakmaz' diyorum."¹⁸ Bu cümleleri kurmak Mehmet gibi sert bir adam için oldukça güç olsa da gerçeğin ifadesidir.

Afet'i tek özleyen ailesi değildir. Kuzeni zekâ engelli Hasan Bayram dayısına her gün Afet'i sormaktadır. Tenekeden davulu ile Afet'in köydeki evinin arkasında akşamları davul çalmakta ve sesini Afet'e duyurmak istemektedir. Onun bu hâlleri Afet'ten haber alamadığı sürede babayı daha da karamsarlığa itmiştir. Afet'in Hasan'a gönderdiği selam kendisine iletilince dünyalar onun olmuş, "Afet bana da selam göndermiş, demek beni unutmamış." sözleriyle sevincini tanıdıklarıyla paylaşmıştır.¹⁹

12 Temmuz 1967'de ise bu kez babası bir kaza geçirmiş, eşekten düşerek köprücük kemiğini kırmıştır. 18 Temmuz'da yazdığı mektubunda iyi olduğunu belirtmektedir. Tütün işinin en yoğun olduğu dönemde bu kaza ailenin işlerini aksatmış olmalıdır. Zira işleri kendileri yapmamış, işçi tutmuşlar, işçi ücretini ödeyebilmek için Afet'ten bir kez daha para istemişlerdir.²⁰ Bunun üzerine Afet babasına 200 DM göndermiştir. Türk lirası karşılığı 571 lira olan bu para ailenin maddi olarak toparlanmasına ciddi katkı sağlamıştır.²¹

Eylül başında izne geleceği düşünülen Afet'ten bir dizi istekte bulunulur. İstenilenler aşağıdaki gibidir:

- 1 tane vezne
- 1 tane terzi makası
- 1 kutu makine iğnesi
- Romatizma iğnesi
- 1 gocuk 1 ayakkabı (Ayhan için)
- 1 fötr şapka
- 10 tane erkek gömleği
- 2 tane karyola örtüsü
- 10 tane kadın geceliği
- 10 tane kadın bluzu
- 10 tane kadın eteği
- 5 tane masa örtüsü
- 2 tane kutu içinde gelinlik fistan
- 2 ayakkabı (Afet'in kendisi için)
- Bir düzine naylon kadın çorabı
- Bir düzine kadın eşarbi
- Havagazlı bir çakmak (Babası için)
- 2 kutu av tüfeği kapsülü
- 20 tane 16 numara av fişeği boş kovana

¹⁸ Mektup 24, 4 Mayıs 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

¹⁹ Mektup 18.

²⁰ Mektup 30, 18 Temmuz 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

²¹ Mektup 32, 17 Ağustos 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

Bir düzine çatal kaşık (Afet'in kendisi için)
İyi kalite bir dolmakalem

Babasının yakın arkadaşı Hasan Bircan için 56 numara 1 fötr şapka ve Afet'in karar vereceği Türkiye'de olmayan malzemeleri alması istenir. Bu kadar eşya neden ve kim için istenmektedir? Bu sorunun cevabı belli olmamakla birlikte, babasının aklında bir plan olduğu aşikârdır.²²

Eylül ayı içerisinde Afet bir hastalık haberi daha alır. Bu kez halasının kocası Şevki Bayram'a siroz teşhisi koyulur. Babası haberi "Enişten çok hasta. Atatürk'ün hastalığından." sözleriyle kızına verir.²³ Şevki Bayram 1968 yılında Tekkesarmaşık Köyü'nde vefat eder ve köy mezarlığına defnedilir.

Kasım, aralık aylarında ise annesinin hastalığına dair haberleri alır. Annesinin hastalığı da kalp yorgunluğudur. Ona yazıldığına göre, annesi ölmeden önce kızını son bir kez daha görmek istemektedir. Bu haberlerin gerçekte bir ilgisi yoktur. Asiye Yılmaz gerçekte hafif bir rahatsızlık geçirmiştir. Zira o 22 Aralık 1985'e kadar yaşayacak, bu tarihte Tekkesarmaşık'ta hayata gözlerini yumacaktır. Açık ki babası kızını izne gelmeye ikna etmek için eşinin rahatsızlığını kullanmıştır. Babanın taktiği işe yaramış, üst üste aldığı hastalık haberleri karşısında Afet, 1968 yılbaşında izne gelir ve mektuplaşmalar izinle birlikte sona erer.²⁴

2-Ekonomik Konular

İkinci mektupta Afet'in Türkiye'den giden diğer işçilere göre daha az ücret aldığı ortaya çıkar. Afet'in haftalığı²⁵ 65 DM'dir. Bu durumda Afet'in 1 saatlik ücreti 1,62 DM'tir. Hâlbuki babasının ifadesine göre, kendilerinin Ankara'da yaptıkları sözleşmede Afet'in 1 saatlik ücreti 2,71 DM olmalıydı. Yani Afet'in haftalık 108,4 DM alması gerekirken, ailenin yaptığı hesaba göre 43,4 DM daha az ücret almaktadır. Tabii burada Afet'in iki hedef için gönderildiği anlaşılıyor.

Biri kendi düğünü için gerekli parayı biriktirmesi ama daha da önemlisi köyde zorluk çeken ailesine maddi yardımda bulunmasıdır. Babanın da ifade ettiği gibi, 65 DM ancak Afet'in oradaki kendi ihtiyaçlarına yetecek miktardır. Bu yüzden baba Mehmet Yılmaz 19 Ekim 1966 tarihli mektubunda kızına 4.000 TL biriktirir biriktirmez gelmesi tavsiyesinde bulunuyor. 4.000 barajı da o tarihlerde bir kız evleneceği zaman en acil ihtiyaçlara yetecek miktar olduğu için konulmuştur. Babası Afet'ten kendi için cüzi bir miktar sayılan 300 TL talep etmiştir. Yani Afet'ten 105 DM para isteniyor. Belli ki babası Afet'in aldığı ücreti yarı yarıya paylaşmak üzere bir hesap yapmış. Zira o tarihte 1 DM kuyumcularda 2,85 TL, resmî kurda ise 2,25 TL idi.²⁶

Daha evvel kendilerine aylık 300 TL gönderilmesini talep eden baba Mehmet bu kez bir daha hiç para istememek şartı ile 31 Ekim 1966'da 500 TL daha para istiyor. Afet'in maaşının düşüklüğü kader olarak niteleniyor ve çekilecek çile olarak tanımlanıyor. 5. mektubun genel konusu bu minval üzere devam ediyor.²⁷ Bu istek üzere Afet ancak 20 DM (57 TL)

²² Mektup 34, 11 Eylül 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a; Mektup 35, 18 Eylül 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

²³ Mektup 35.

²⁴ Mektup 38, 2 Kasım 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a; Mektup 39, 23 Kasım 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a; Mektup 40, 4 Aralık Kasım 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a; Mektup 41, 15 Aralık Kasım 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

²⁵ 5 iş günü günde 8 saatlik çalışmayı kapsamaktadır.

²⁶ Mektup 2, 16 Ekim 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a. O tarihte resmî kurda 1 DM 2,25 TL ediyordu. Yani Afet'in iki haftalık ücreti isteniyor. Bakınız, Esat Çelebi, "Türkiye'de Devalüasyon Uygulamaları 1923-2000", s. 63. (55-66). Ancak piyasada 2,85'ten alıcı buluyordu. Bakınız, Mektup 7; Mektup 9.

²⁷ Mektup 5, 31 Ekim 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

gönderebiliyor.²⁸ Fakat ilerleyen aylarda Afet sıkça mesaiye kalmış ve ayda ortalama 100 DM göndermek için çaba göstermiştir.

Mektuplardan edinilen bir başka bilgi ise o tarihlerde Bafra'da alımı satımı yapılan bazı emtianın fiyatlarıdır. Mesela 29 Ocak 1967 tarihinde Bafra'da zeytinyağının kgmı 8, beyaz peynirin 10, helvanın 6, zeytinin 5 liradır. Tereyağının kgmı ise kışın 20 liraya yükselmekte, yazın 12 liraya düşmektedir. En pahalı emtianın kına olduğu anlaşılıyor. Yurt dışına gönderilen 1 kg eşyanın ücreti ise 3,2 liradır.²⁹ 1967 Ocak sonunda kamuoyu aşağı yukarı her ürüne yapılan zam haberleri ile sarsılmıştır. Zamlar peş peşe gelmektedir. Yenice sigara 175 kuruş, 110 sigara 130 kuruş, 2'li sigara 75 kuruş, kesme şeker 360 kuruşa yükselmiştir.³⁰

Mektuplardan ilgili yıllarda Bafra çiftçisinin temel geçim kaynağı olan tütünün alım fiyatlarını da öğrenmek mümkündür. 1967 senesi Ege tütün piyasası 13 ila 25 lira arasında açılmış,³¹ fakat bir gün sonra 9 ila 10 liraya düşmüştür.³² Mart ayının ikinci haftası açıklanan fiyatlara göre tütün kg için başfiyat 17,5 lira olmuş, ancak ertesi gün 9 liraya düşmüştür.³³ Yani tüccara satılabilecek tütünün başfiyatı 9 liradır. Babası ise genel olarak 8, 9, 10 liraya tütün satıldığını ifade eder.³⁴ Ailenin 1967 yılı için tütünden aldıkları para 6.000 liradır.³⁵ Tüm borçlarını verdikten sonra ailenin piyasaya 2.000 lira daha borcu kalmıştır.³⁶ Bunun üzerine aile Tarım Kredi Kooperatifi'nden 1.400 lira borç alıp, 700 lirası ile piyasaya olan borçlarını ödemişler, kalanını ise 1967 yılı tütün ekiminde kullanmışlardır.³⁷

3-Genel Konular

Mehmet Yılmaz Cumhuriyet'in ilk yetiştirdiği aydın köylü kuşağın bir üyesidir ve doğal olarak CHP'lidir. Fakat mektuplarında herhangi bir siyasi söylem veya ifade yer almamaktadır. Buna rağmen satır aralarında onun siyasi görüşüne dair ipuçları yakalamak mümkündür. Zira kızının Almanya'da et yememesi üzerine yazdığı satırlarda "*Demokrat Parti zamanında [19]54-57 arasında Ankara, İstanbul, İzmir'e 100 senelik donmuş yaban öküzü eti, donmuş tavuk eti geldi. Herkes almak için kuyruk oldu.*" diyerek, üstü kapalı bir eleştiri yapar. Etlerin 100 yıllık olması veya türünün yaban öküzü olduğunu yazması muhalefet şerhi olarak değerlendirilebilir.³⁸ 1967 Ocak ayındaki zamlar sebebiyle tüm mektuplar içindeki en sert eleştiri yer alır. Babası ülkenin içinde bulunduğu durumu ve halkın karamsarlığını şu cümlelerle ifade ediyor: "*Buranın vaziyeti çok kötü. Ne olacağı belli değil. Hükümet bütçe yapıyor. Her şeye zam yapıyor. Şimdi bütün tekel maddesine zam yapıldı. Hayat günden güne pahalılaşıyor.*"³⁹ Hükümet vurgusu özellikle dikkat çekicidir.

Mektuplarda ilgi çeken bir husus ise Mehmet Yılmaz'ın kızının vatan hasretini bir nebze olsun giderebilmek için ünlü heykeltıraş Heinrich Krippel'e yaptırılan Atatürk Anıtı'nın bir kartpostalını göndermiştir.⁴⁰ Anıt 1931'de tamamlanmış ve 15 Ocak 1932'de açılmıştır. Hâlâ

²⁸ Mektup 6.

²⁹ Mektup 15, 29 Ocak 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

³⁰ Mektup 16.

³¹ Tütün piyasasında tekel bir baş bir de taban fiyat açıklar, tütün eksperleri tütünün kalitesine göre her tongayı inceleyerek başfiyattan taban fiyata doğru bir fiyat biçerlerdi. Bu derecelendirme tamamen tecrübi yapılırdı. Ancak Tekelin genel eğilimi, tütünün kalitesi çok kötü değil ise bir kişinin tütününün bir bölümünü başfiyat bir bölümünü ise başfiyattan tabana doğru bir fiyatla alma yönündeydi. Her üreticinin elindeki 2-3 tonga (yaklaşık 45-55 kg) ise "görmez" denen taban fiyat altı alımdan ibaretti olurdu. Ancak Tekele ürün veremeyenler elindeki tütünü piyasanın belirlediği fiyat aralıklarında tüccara satmak zorunda idi.

³² Mektup 15.

³³ Mektup 19, 13 Mart 1967 tarihli Annesi Asiye Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

³⁴ Mektup 20, 23 Mart 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

³⁵ Mektup 24.

³⁶ Mektup 25, 8 Mayıs 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

³⁷ Mektup 26, 15 Mayıs 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

³⁸ Mektup 8.

³⁹ Mektup 16.

⁴⁰ Mektup 27, 22 Mayıs 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

Samsun'daki en önemli anıtlardan biridir. Bu kartpostal onun Atatürkçü ve Cumhuriyetçi kimliğinin dışavurumudur. O her zaman Atatürkçü çocuklar yetiştirdiği için, kendisiyle ve çocuklarıyla gurur duymuştur.

Afet'e yazılan mektuplarda gittiği yerin çevresel durumu ve iklimi hakkında da bilgi öğrenmek mümkündür. 4. mektupta Dünsen'in Bafra ile kıyaslandığında oldukça soğuk bir iklime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu Afet, "Burada güneş yüzü görmedik." cümlesi ile ifade etmiştir. Bunun üzerine babası Almanya'nın neden soğuk olduğuna dair kızına coğrafi açıklamalarda bulunuyor. Ona göre, Almanya Kuzey Kutbu'na yakın olduğu için, Dünsen'in soğuk olmasının normaldir.⁴¹ Afet soğuklardan şikâyet ediyor ve zira 5. mektupta Dünsen'e çok kar yağdığını, 7. mektupta ise sıcaklığın sıfırın altında olduğunu öğreniyoruz.⁴² Tersine Türkiye'de ise havalar bir o kadar sakin gitmektedir. Aralık ayında dahi Tekkesarmaşık'a doğru düzgün yağmur yağmamıştır.⁴³ Ancak ocak ayı başında hava birdenbire çok soğumuştur. Ayhan ablasına yazdığı mektupta, ömründe böyle soğuk görmediğini yazmaktadır.⁴⁴ Bafra'da 1967 Ocak ve Şubat ayının çok soğuk geçtiği, yollar kapandığı için insanların 10 km ötedeki Bafra'ya dahi gidemedikleri anlaşılmaktadır.⁴⁵

Mektuplarda dikkati çeken haberlerden biri de Erzurum Dumlu'da askerî barakada sobaya benzin dökülmesi sonucu meydana gelen patlamayla ilgilidir. 7 Aralık 1966'da meydana gelen bu elim kazada soba patlamış 65 asker şehit olmuş, 27'si ise yaralanmıştır. Bu olay Türk kamuoyunu o kadar derinden yaralamıştır ki özel mektuplarda dahi yer almıştır.⁴⁶

Sonuç

1966 şartlarında 50 km ötedeki Samsun'a dahi hayatında 2-3 kez gitmiş genç bir kıızı hiç bilmediği bir ülkeye yapayalnız göndermek tam bir maceradır. Türkleri bu maceraya hangi sebepler itmiştir, neden binlerce genç çocukluklarından itibaren kurdukları hayalleri bırakıp yeni hayallerin peşinden sürüklenmiştir. Bu sorunun cevabı gayet basit ve nettir: *para*. O günün Türkiye'si işsizlik, enflasyon ve kentlere yönelen göçün getirdiği problemlerle uğraşırken, köylülerin çoğu yoksulluk sınırında yaşıyordu. Bunu babasının kızına yazdığı her mektupta hissetmek mümkün. Hiçbir mektup yoktur ki içinde para mevzusu geçmesin ya da konu herhangi bir biçimde para meselesine gelsin. Aileler yokluktan, fakirlikten bir nebze olsun kurtulabilmek için çocuklarını kendi elleriyle bilinmeze göndermişlerdir. Gittikleri ülkenin dillerini kültürlerini bilmeyen bu insanlar hem istismara uğramışlar hem de kendi değerlerini koruma adına bin türlü problemle karşılaşmışlardır. Mesela Afet Almanya'daki gıda maddelerini "haram" olarak düşünüp bir şey yemeyince, önce sağlığından olmuş, ardından apandisit olarak ölümün eşiğinden dönmüştür. Buna mukabil Türkiye de kurumsal olarak gereken tedbirleri zamanında almamış veya alamamıştır. Afet Türkiye'deki kontratının altında bir ücretle çalışmasına rağmen, Almanca bilmediği için bu durumu herhangi bir mercie şikâyet edememiş, ona yardımcı olacak Türkiye tarafından teşkil edilen kurumsal bir organizasyon da yoktur. Çoğu işçi gibi o da kaderine razı gelmiştir. Alman işverenler de Türk işçilerin ve Türkiye'nin yetersizliğini sonuna kadar istismarda bir beis görmemişler, kimi işverenler Alman işçilere ödediği ücretin dörtte birine Türk işçi çalıştırmışlardır. Kimi Türk işçiler para biriktirmek bir yana karın doyuracak parayı dahi zor kazanabilmişlerdir. Türk işçiler ve Türkiye organize olana kadar ilk giden kuşağın hem kültürel hem ekonomik olarak heba olduğu iddia edilebilir. Çoğu insan Almanya'da aldıkları kararların sonuçlarıyla bir ömür boyu yüzleşmek zorunda kalmışlardır.

⁴¹ Mektup 4, 23 Ekim 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

⁴² Mektup 5-6.

⁴³ Mektup 10, 11 Aralık 1966 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

⁴⁴ Mektup 12.

⁴⁵ Mektup 16; Mektup 17, 20 Şubat 1967 tarihli babası Mehmet Yılmaz'dan Selime Afet Yılmaz'a.

⁴⁶ Mektup 10; Olay Erzurum Dumlu Beldesi 247. Piyade Alay Komutanlığı'nda meydana gelmiştir. Şehitlerden biri de Bafra Piyade Er Alaattin Koçak'tır. Bakınız, *Milliyet*, 8 Aralık 2016.

Afet de bunlardan biridir. Almanya'da tanıştığı bir gençle ailesine sormadan evlenmiş ve bu evlilikten üç çocuğu olmuştur. Ne var ki Almanya'da evlilik yapan binlerce gencin başına geldiği gibi 1975 yılında eşi tarafından üç çocukla terk edilmiştir. Afet bundan sonraki hayatını çocuklarını büyütüp yetiştirmeye adanmıştır. Evvela baba evine dönmüş, ondan kalan araziler ve kendisinin Almanya'ya gitmesine vesile olduğu Mehmet Ayhan'ın yardımı ile çocuklarını yetiştirmeyi başarmıştır. Peki ya dönecek bir yeri ve ona yardım edecek bir kardeşi olmayan binlercesi ne yapmıştır? Bilinen şudur ki dönecek bir evi olmayan binlerce Türk genci uyuşturucu ve fuhuş batağına sürüklenmiş, birçok çocuk ailelerinden koparılarak çocuk yurtlarında yaşamaya mahkûm edilmişlerdir. Birçok Türk genci, adı haricinde Türklükle alakası olmayan kültürüne, vatanına, dinine yabancılaşmış insanlara dönüşmüşlerdir. Onların tarihi ise henüz yazılmamıştır.

Kaynakça

Gökmen, Oğuz, *Diplomasi*, Yamaç Ofset, İstanbul 2006.

Öger, Vural, *Benim Almanya'm Benim Türkiye'm*, Altın Kitaplar, İstanbul 2003.

Özbek, Yasemin, "Misafir İşçi'den (Gastarbeiter) Alman Türkler'e (Deutschentürken) Almanya'ya Emek Göçü'nün Tarihi", *Almanya'ya Emek Göçü*, Editörler: Ülkü Sözbir Fındıkçıoğlu- E. Zeynep Güler, Yazılama Yayınevi, İstanbul 2002, s.13-27.

Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum, 21-23 Mayıs 2009, Editör: M. Murat Erdoğan, Orion, Ankara 2009.

Wallraff, Günter, *En Alttakiler*, Türkçesi: Osman Okkan, Milliyet Yayınları, 9. Baskı İstanbul 2009.

